

فریم برثانیه

علیه ۷۸ سال اشغال

«وقایع اسرائیلیه» به بررسی فیلم های عربی نامزد اسکار می پردازد

محمد علی یزدانیار

فهرست کوتاه فیلم های نامزد شده برای اسکار در بخش بین المللی بهترین فیلم، نکته جالبی در دل خودش دارد، چهار فیلم عربی در این فهرست قرار گرفته اند که جز یکی از آن ها، الباقی همگی در مورد فلسطین و روایت اشغالگری رژیم اسرائیل در زمینه های مختلف هستند. بد ندیدم که در این شماره نگاهی به این فیلم ها داشته باشم و بخوانم و بدانیم که چرا این فیلم ها، روایت های مهمی هستند.

نکته اول، چرا؟

نزاع بین هواداران فلسطین و رژیم، در بین بازیگران و فعالان هالیوودی تاریخچه بلندی دارد، گرچه فضای سیاست گذاری در سینمای آمریکا، عموماً همسو با منافع رژیم است؛ اما باید توجه کرد که این همسویی صد درصدی نیست و همچنین جریان های مستقل فکری تلاش کرده اند صدای متفاوتی در هالیوود داشته باشند؛ با اتفاقات دو سال اخیر در غزه، این نزاع شدت بیشتری گرفت که خود باعث شد حتی سوپرمن جدید، اثری ضد اسرائیلی معرفی شود. همچنین باید توجه داشت که اسکار به شکل تاریخی – شاید به دلیل سعی در جانداختن این موضوع که پیشرو است – به مسائل روز واکنش نشان می دهد و بخشی از اهمیتی که موضوع فلسطین در رسانه های جهان پیدا کرده است، در انتخاب های امسال اسکار دیده می شود. اسکار امسال فیلم فلسطین ۳۶ را از فلسطین، صدای هند رجب از تونس و هر آنچه از تو مانده را از اردن در فهرست کوتاه نمایندگان بهترین فیلم بین المللی قرار داده است که در ادامه به آن ها نگاهی خواهم انداخت.

«فلسطین ۳۶»؛ نماینده کشور فلسطین در اسکار

فلسطین ۳۶ بازسازی سینمایی گسترده و جاه طلبانه ای از قیام عربی ۱۹۳۹-۱۹۴۶ در فلسطین است که با استفاده از تصویربرداری باشکوه، آرشیم رنگی تاریخی و داستان های درهم تنیده، لحظه ای تعیین کننده در تاریخ خاورمیانه را که برای بسیاری از تماشاگران خارجی ناآشناست، با وضوح و وزن روایت می کند؛ فیلمی که اهمیتش نه فقط در بازنمایی گذشته، بلکه در چگونگی بازخوانی تاریخ از منظر فلسطینی برای مخاطبان جهانی است، به ویژه در زمانی که دو سال تهاجم گسترده رژیم اسرائیل به غزه بر گفتمان عمومی تأثیر گذاشته و حساسیت ها نسبت به روایت های تاریخی در منطقه را تشدید کرده است. در این اثر، تمرکز بر زندگی شخصیت هایی همچون یوسف، خبرنگارانی که می کوشند صدای مردمشان را برسانند و روستائینی که در برابر قدرت های استعماری می ایستند، تجربه زمانه ای را ارائه می دهد که هویت ملی و مقاومت جمعی شکل می گیرد و پیامد های آن تا امروز ادامه دارد. سبک روایت با ساختار اپیک و چند خطی، تلاش می کند ابهام های تاریخی را کاهش دهد و پیام سیاسی روشنی ارائه دهد که تاریخ را نه به عنوان گذشته ای ایستا، بلکه به عنوان نیرویی زنده در مبارزات جاری می نگرد؛ با ژانر پویند میان سرکوب نظامی و احساس بی عدالتی که در متن فیلم با حساسیت به تصویر کشیده شده است؛ اما ساختار محدود ۱۲۰ دقیقه ای گاه باعث می شود برخی از پیچیدگی های تاریخی و شخصیتی به صورت روایتی فشرده و تا حدی کلیشه ای ظاهر شود، به خصوص در نمایش چهره های بریتانیایی که به وضوح به نقش های نمادین نیروهای استعماری تقلیل یافته اند و این انتخاب نمایشی ممکن است از نظر بعضی تحلیل ها باعث شود تصویر دوره تاریخی

کم عمق تر از آنچه شایسته موضوع است به نظر برسد. با این حال، فلسطین ۳۶ به عنوان انتخاب رسمی فلسطین برای جایزه اسکار بهترین فیلم بین المللی به دلیل قدرت بازنمایی فرهنگی، انسجام بصری و گفت و گویش با مخاطبان جهانی برجسته شده است، اثری که فراتر از یک درام تاریخی می کوشد روایت هایی را که در نظام آموزشی و رسانه ای غالب کمتر شنیده شده اند، در کانون توجه قرار دهد و بازاندیشی در مورد ریشه های منازعه کنونی را ممکن سازد.

«صدای هند رجب»؛ نماینده تونس در اسکار

فیلم صدای هند رجب اثر کارگردان تونسی کوثر بن هنیه، درامی مستندواره با ساختاری منحصربه فرد است که مرزهای روایت مستند و داستانی را در هم می شکند تا مخاطب را در دل یک تراژدی واقعی و بی وقعه قرار دهد. فیلم بر اساس داستان واقعی تماس اضطراری یک دختر فلسطینی شش ساله – هند رجب معروف – که در زیر آتش نیروهای رژیم اسرائیلی در غزه گرفتار شده ساخته شده است و لحظات آخر زندگی هند رجب را از طریق صدای واقعی تماس ضبط شده منتقل می کند. فیلم تقریباً در زمان واقعی – یعنی همان مقدار که ماجرای هند رجب در واقعیت طول کشیده – این تلاش ناامیدانه برای نجات را بازسازی می کند، با تمرکز بر کارکنان هلال احمر فلسطین که در یک فضای بسته و مملو از اضطراب تلاش می کنند پلی ایجاد کنند بین صدای ضعیف کودک و نهادهای بین المللی. این تمرکز تماشاگر را در فشار روانی و اخلاقی لحظه لحظه ماجرا به طور غیرقابل فراری قرار می دهد. سبک سینمایی فیلم با استفاده از ترکیب تصاویر بازسازی شده، بازی دقیق بازیگران و به کارگیری صدای واقعی تماس، تجربه ای دردناک و بی پرده ارائه می دهد که احساس نزدیکی و هم ذات پنداری با وضعیت کودکی را که در دنیای واقعی قربانی جنگ شده، به نهایت می رساند. این انتخاب فرم، ضمن برجسته کردن اهمیت تاریخی و اخلاقی رویداد، باعث می شود صدای هند رجب فراتر از یک روایت صرفاً خبری یا سیاسی قرار گیرد و یک تحلیل انسانی و فراگیر از هزینه های بی پایان تجاوز و اشغال فلسطین ارائه دهد، چیزی که در دل هجوم دو ساله اخیر به غزه بیش از همیشه معنی پیدا کرده است. از نظر ساختاری، فیلم با وجود مدت زمان نسبتاً کوتاه اش، به نحوی طراحی شده که هیجان و اضطراب نزدیک به تریلر را حفظ کند؛ اما این انتخاب نقاط ضعفی هم داشته، چون به اعتقاد برخی از منتقدین استفاده از لحظات واقعی و دراماتیزه کردن آن ها برای ایجاد تأثیر احساسی قوی، می تواند به نوعی خلق «لحظات سینمایی» از مصائب انسانی واقعی منتهی شود که همزمان می تواند هم روایت سینمایی و هم قدرت واقعیت را به ابزاری هنری کاهش دهد. برجسته شدن فیلم در جشنواره های معتبر و نامزدی های جهانی، از جمله رقابت در بخش های اصلی و توجه آکادمی اسکار، به دلیل توانایی اش در بازآفرینی لحظه های شخصی و خرد انسانی در برابر خشونت گسترده و همچنین تلفیق بی نقص فرم مستند با روایت داستانی نهفته است که به تماشاگر امکان می دهد نه فقط درباره جنگ و سیاست بیندیشد، بلکه به عمق تجربه های انسان های عادی گرفتار در این بحران فرو رود و صدای کسانی را که در جریان اخبار معمولاً نادیده گرفته می شوند، تقویت کند.

«هر آنچه از تو باقی مانده»؛ نماینده اردن در اسکار

فیلم هر آنچه از تو باقی مانده روایتی چند نسلی و بلند پروازانه است که تاریخ فلسطین را نه از مسیر وقایع بزرگ سیاسی، بلکه از خلال حافظه خانوادگی و تجربه زیسته شخصیت ها بازخوانی می کند؛ فیلم از سال

۱۹۴۸ و روز نکبت آغاز می شود و با حرکت تدریجی به سوی دهه های بعد، نشان می دهد چگونه اشغال، تبعید و خشونت ساختاری به بخشی از زیست روزمره فلسطینیان تبدیل می شود و از نسلی به نسل دیگر منتقل می گردد. روایت با یک نقطه عطف در اواخر دهه ۱۹۸۰ گره می خورد؛ جایی که سرنوشت یک نوجوان فلسطینی در دل اعتراضات خیابانی، گذشته خانواده را بازخوانی کرده و پیوند میان تاریخ فردی و تاریخ جمعی را عیان می سازد. ساختار غیرخطی و استفاده از پرش های زمانی، حافظه را به موتور اصلی روایت بدل می کند و به فیلم اجازه می دهد نشان دهد چگونه خاطرات سرکوب شده، انتخاب های امروز را شکل می دهند. اثر در پرداخت مناسبات خانوادگی، عشق، فقدان و پیوند با زمین، لحنی کنترل شده و انسانی دارد و از تبدیل رنج به شعار یا ملودرام پرهیز می کند؛ دوربین اغلب در فاصله ای سنجیده می ایستد تا خشونت را نه به عنوان نمایش، بلکه به مثابه واقعیتی مداوم و فرساینده ثبت کند. در عین حال، گستردگی زمانی و تمایل فیلم به پوشش دادن چند دهه تاریخ، گاه باعث فشردگی روایت و نابرابری ریتم می شود و برخی شخصیت ها فرصت پرداخت کامل پیدا نمی کنند، ضعفی که نتیجه مستقیم جاه طلبی روایی اثر است. اهمیت All That's Left of You در توانایی آن برای ترکیب تاریخ سیاسی با تجربه عاطفی نهفته است؛ فیلم نشان می دهد منازعه فقط در سطح مرزها و قطعه نامه ها جریان ندارد، بلکه در روابط خانوادگی، بدن ها و حافظه ها رسوب می کند. همین نگاه انسانی و جهان شمول، در کنار انسجام بصری و روایت محور بودن اثر، آن را به گزینه ای جدی در مسیر نامزدی اسکار تبدیل کرده است؛ فیلمی که نه صرفاً درباره فلسطین، بلکه درباره تداوم زندگی در شرایط سلب حق، نفی بلد و زندگی تحت اشغال سخن می گوید.